

Vihreiden valtuustoryhmän ja viiden muun valtuutetun aloite / Selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista

Kaupunginvaltuusto 26.02.2024 § 21

Valtuutettu Tuula Mäkinen esitti seuraavan aloitteen:

Selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista

Esitämme, että Kemin kaupunki tekee selvityksen hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista.

Meri-Lapin alue on Lapin hyvinvointialueella altavastaaja ja nyt on nähty, että Lapha ei pysty turvaamaan välttämättömiä palveluita tällä alueella. Paikallistasolla on luottamushenkilöiden velvollisuus huolehtia alueen ja asukkaiden edusta. Täten on välttämätöntä selvittää olisiko Kemin ja koko Meri-Lapin etu olla osa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialuetta.

Meillä on strategisesti erittäin merkittävä alue. Tällä seudulla on teollisuuskeskittymä, koko pohjoisen pallonpuoliskon suurin sellutehdas, syväsatama, kaivos- ja metalliteollisuutta. Kemi-Tornion teollinen kokonaisuus on ainutlaatuinen koko Suomessa ja sen viennin arvo on noin 8 % koko Suomen viennistä ja Meri-Lapin bruttokansantuote on noin 2/3 koko Lapin bruttokansantuotteesta.

Myös rajan läheisyys on alueelle erityinen piirre. Nykyisen maailman epävarmuuden ja myös lisääntyneen sodan uhkan vuoksi on huomioitava huoltovarmuus. Kemi on monitasoisesti erittäin tärkeä strateginen paikka sekä teollisuuden että kansallisen turvallisuuden näkökulmasta.

Laajat sairaalapalvelut on turvattava alueella. Lapin hyvinvointialue ei pysty nykyisessä tahtotilassaan turvaamaan Länsi-Pohjan keskussairaalan toimintaa.

Vetoamme aloitteessa Hyvinvointialue- ja maakuntajakolakiin.

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki:

1 luku 2 § Hyvinvointialueen muuttaminen. ...kunta siirretään kuuluvaksi toiseen maakuntaan.

1 luku 5 § Hyvinvointialueen muuttamisen edellytykset. Hyvinvointialuetta voidaan muuttaa, jos... muutos parantaa... hyvinvointialueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita.

1 luku 6 § Hyvinvointialueen muuttamisen vireillepano. Esityksen hyvinvointialueen muuttamisesta voi tehdä... muutoksen kohteena olevalla alueella oleva kunta. Esitys on toimitettava valtiovarainministeriölle.

Vetoamme myös 23.2.2024 julkaistuun Kemin, Tornion ja Savonlinnan kaupunkien yhteiseen kannanottoon, jossa kaupungit tyrmäävät sairaalaselvityksen, joka esittää valtakunnallisen sairaalaverkon tiivistämistä. Kannanotto luovutetaan kansanedustajille eduskuntatalolla 28.2.2024. Kannanoton mukaan sairaaloiden alasajo on lainsäädännön ja hallitusohjelman vastainen, se lisää potilaskuolemia ja vakavia terveysvaurioita, vaarantaisi osaavan sote-henkilöstön turvaamisen valtakunnallisesti ja vaikuttaisi järkyttävästi vientiteollisuuteen.

Länsi-Pohjan keskussairaalan laajat sairaalapalvelut, kuten synnytysosasto, 24/7 sairaalapäivystys ja laajat erikoissairaanhoidon palvelut ovat välttämättömiä myös Kemin seudun veto- ja pitovoimalle. Sairaalapalvelut vaikuttavat merkittävästi ihmisten asuinpaikan valintaan. Länsi-Pohjan keskussairaala on myös merkittävä opiskelupaikka valmistuvalle hoitohenkilökunnalle.

Me allekirjoittaneet esitämme, että kaupunki aloittaa viipymättä selvitystyön hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista ja valmistelee Kemin kunnan hyvinvointialueen vaihtamista Lapin hyvinvointialueelta Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle.

Päätös Aloite lähetettiin kaupunginhallitukselle tarvittavia toimenpiteitä varten.

Kaupunginhallitus 11.03.2024 § 98

Valmistelu

Hallinto- ja kehitysjohtaja Jukka Vilen ja kaupunginjohtaja Matti Ruotsalainen

Vihreiden valtuustoryhmä esitti kaupunginvaltuuston kokouksessa 26.2.2024 § 21, että Kemin kaupunki aloittaa selvityksen hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista. Vihreiden valtuustoryhmä perustelee esitystään tiivistetyksi sillä, että Lapin hyvinvointialue ei kykene turvaamaan palveluita Meri-Lapin alueen asukkaille ja päätetyistä palveluiden heikennyksistä johtuu terveysvaaraa alueen asukkaille.

Vihreiden valtuustoaloitteessa esille nostetut perustelut hyvinvointialueen muuttamisen edellytyksistä ovat yhteneviä hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muutosta käsittelevien pykälien kanssa ja sopivat lain henkeen, jonka voisi tiivistää seuraavasti: "Kuntien on mahdollista vaihtaa hyvinvointialueelta toiselle, jos muutos parantaa asukkaiden palveluita tai elinolosuhteita."

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa 614/2021 säädetään em. aiheesta mm seuraavaa:

2 § Hyvinvointialueen muuttaminen

Tässä laissa hyvinvointialueen muuttamisella tarkoitetaan hyvinvointialueiden yhdistymistä ja kunnan siirtämistä kuuluvaksi toisen hyvinvointialueen alueella olevaan maakuntaan.

Hyvinvointialueiden yhdistymisellä tarkoitetaan hyvinvointialueiden muuttamista, jossa:

- 1) yksi tai useampi hyvinvointialue lakkaa ja yhdistyy olemassa olevaan hyvinvointialueeseen;
- 2) hyvinvointialueet lakkaavat ja ne yhdistetään perustamalla uusi hyvinvointialue; taikka
- 3) hyvinvointialue jaetaan kahden tai useamman hyvinvointialueen kesken siten, että jaettava hyvinvointialue lakkaa.

Hyvinvointialueita voidaan muuttaa myös siten, että kunta siirretään kuuluvaksi toiseen maakuntaan, jolloin hyvinvointialueiden lukumäärä ei muutu (kunnan siirtäminen).

3 § Maakuntajaon vaikutukset valtion hallintoon

Valtion viranomaisten toimialueiden tulee, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta taikka, jos toimialue on pienempi kuin maakunta niin, että viranomaisen toimialue on kokonaisuudessaan yhden maakunnan alueella.

5 § Hyvinvointialueen muuttamisen edellytykset

Hyvinvointialuetta voidaan muuttaa, jos hyvinvointialueet täyttävät muutoksen jälkeen 1 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset ja muutos parantaa:

1) hyvinvointialueen toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta tai muuten edistää hyvinvointialueen toimintakykyä; taikka

2) hyvinvointialueen asukkaiden palveluja tai elinolosuhteita.

Hyvinvointialuetta muutettaessa tulee pyrkiä kielellisesti yhteensopiviin alueisiin, joilla turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

6 § Hyvinvointialueen muuttamisen vireillepano

Esityksen hyvinvointialueen muuttamisesta voi tehdä muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue tai muutoksen kohteena olevalla alueella oleva kunta. Esitys on toimitettava valtiovarainministeriölle.

Valtiovarainministeriö voi panna hyvinvointialueen muuttamisen vireille määräämällä toimitettavaksi 8 §:ssä tarkoitetun selvityksen hyvinvointialueen muuttamisesta.

Hyvinvointialueesta annetun lain 122 §:ssä tarkoitetussa hyvinvointialueen arviointimenettelyssä ollutta hyvinvointialuetta koskeva selvitys hyvinvointialueen muuttamisesta voi tulla vireille myös mainitussa pykälässä tarkoitetun arviointiryhmän ehdotuksesta.

Tiivistetysti voi sanoa, että Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain mukaan hyvinvointialueen vaihtaminen edellyttää myös maakunnan vaihtamista. Meri-Lapin tapauksessa kunnat siirtyisivät hyvinvointialuetta vaihtaessaan Lapin maakunnasta Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan. Hyvinvointialueen on lain mukaan muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden.

Meri-Lappi on yhtenäinen työssäkäyntialue sekä tiivis toiminnallinen kokonaisuus ja Kemin kaupungilla ei ole yhtenäistä maarajaa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen/maakunnan kanssa, on Vihreiden valtuustoryhmän aloitetta syytä tarkastella seudullisesti, etenkin kun samankaltaista keskustelua on jo aiemminkin käyty alueen päättäjien keskuudessa.

Meri-Lappi rinnastuu monelta osin, muusta Lapista poiketen, Perämeren rannikkoalueen toiminnalliseen ja taloudelliseen kokonaisuuteen ja tässä yhteydessä voi olla tarpeen pohtia myös laajemmin kuin pelkästään hyvinvointialueen tuottaman palvelukokonaisuuden kannalta, onko alueen kehittäminen ja edunvalvonta luontevampaa osana Pohjois-

Pohjanmaata kuin Lappia? Mikäli alueen terveystalouden keskeinen toiminnallinen kokonaisuus irrotetaan ihmisten työssäkäyntialueesta, joka on teollisen ja vahvasti kaupungistuneen Perämeren rannikkoalueen kokonaisuus, niin voi olla tarkoituksenmukaista arvioida alueen kehittämistä omana kokonaisuutenaan ja terävöittää sekä voimistaa aluetta tarkemman profiloitumisen myötä. Tämänhetkinen Lapin hyvinvointialueen palvelujen valmistelun kehittämislinja selkeästi heikentää ja ehkäisee alueen kehittymistä osana Lapin maakuntaa. Nykyinen linja vahvasti ohjaa alueen asukkaat käyttämään Pohjois-Pohjanmaan palveluita, johon alueen kuntalaisilla on täysi ja turvattu oikeus valinnanvapauden perusteella ja silloin myös toimintaympäristön on kehityttävä alueen asukkaiden tarpeiden ja palvelujen käytön mukana ja mukaisesti.

Pohjimmiltaan kyse on siitä, haluavatko alueen asukkaat hakeutua terveystalouden osalta Oulun yliopistolliseen sairaalaan vaiko Lapin keskussairaalaan. Asiaa on myös selvitetty Lapin maakunnan toimesta muutama vuosi aiemmin ja tulos oli selkeä. Meri-Lapin asukkaat suuntautuisivat palvelujen käytössä Pohjois-Pohjanmaan suuntaan, mikäli palveluita ei olisi alueella saatavissa. Tätä niinkutsuttua tulppavaikutusta Länsi-Pohjan terveydenhoitopalveluista puhuttaessa ei tunnuta tiedostavan riittävästi mitä vaikutuksia asialla olisi.

Mikäli tarvetta muuttaa hyvinvointialue- ja maakuntajakoa päätetään selvittää, selvitys tulisi tehdä laajemmin kuin pelkästään hyvinvointialueen tuottamien palveluiden näkökulmasta ja selvityksessä olisi syytä ottaa huomioon hyvinvointialueen tuottamien palveluiden lisäksi ainakin seuraavat aihealueet:

1. Taloudellisen kehityksen kannalta: Pohjois-Pohjanmaan maakunta on tunnettu vahvasta teollisuudesta, erityisesti metsä- ja metalliteollisuudesta sekä energiantuotannosta. Se on myös koulutustarjonnan ja TKI-toiminnan osalta vahva alue. Voisiko vahvasti teollinen Meri-Lappi hyötyä taloudellisista synergioista ja lisätä resursseja Euroopan mittakaavassakin merkittävän Perämerenkaaren teollisuusalueen kehittämiseen? Nykyiset Lapin hyvinvointialueen linjaukset johtavat pahimmillaan merkittävään negatiiviseen alueelliseen vaikuttavuuteen oppilaitosten ja työpaikkojen osalta, jolloin on välttämätöntä arvioida, miten tätä heikennystä voitaisiin korjata tai ehkäistä.

2. Koulutuksen ja tutkimuksen alalla Pohjois-Pohjanmaalla on useita alueen elinkeinorakennetta hyvin tukevia korkeakouluja ja tutkimuslaitoksia sekä erittäin vahvaa yrityspohjaista tuotekehitystoimintaa. Voivatko ne tarjota Meri-Lapille lisää osaamista ja resursseja esimerkiksi koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatioiden saralla ja siten edesauttaa alueelle investointeja ja lisää elinvoimaa?

3. Alueen näkyvyys ja vetovoima: Lapin maakunnalla on vahva matkailubrändi erityisesti luonnon ja talvimatkailun osalta, mistä Kemi ja alueen yrittäjät ovat hyötäneet. Voisiko Meri-Lapin liittyminen Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan lisätä alueen näkyvyyttä ja houkuttelevuutta esimerkiksi kesämatkailun, yritystoiminnan ja investointien näkökulmasta ja aiheuttaisiko muutos merkittävää haittaa matkailun kehittämiselle?

4. Yhteistyön tiivistäminen: Pohjois-Pohjanmaalla on vakiintuneita verkostoja ja yhteistyömuotoja niin alueen sisäisesti kuin maailmanlaajuisestikin erityisesti TKI toiminnassa. Lisäisikö yhtenäinen elinkeinorakenne ja suurempi alue mahdollisuuksia seudullisen infran kehittämiseen, alueiden välisten hankkeiden toteuttamiseen ja resurssien

kohdentamiseen alueelle? Voisiko molempien sekä teollistuneen Meri-Lapin ja elinkeinorakenteeltaan samankaltaisen Pohjois-Pohjanmaan että matkailuun keskittyvän Lapin maakunnan edunvalvonta ja kehittyminen jopa voimistua ja terävöityä uuden yhtenäisemmän rakenteen myötä? Toisaalta olisiko asialla vaikutusta eri rahoitusinstrumenttien käyttöön esim. aluekehitysvarojen näkökulmasta.

5. Palvelutarjonnan turvaaminen: Liittyminen Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan voisi tuoda mukanaan laadukkaammat, edullisemmat ja saavutettavammät palvelut asukkaille. Tarjoaako Oulun suunta Meri-Lapin asukkaille läheisemmän sijainnin ja jo nyt hyvien liikenneyhteyksien vuoksi luontaisemman, toimivamman ja saavutettavamman suunnan esim. terveyspalveluiden, koulutuksen ja liikenteen käyttämiselle ja kehittämiseksi?

6. Mikä olisi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointi alueen ja myös maakunnan näkemys asiaan ja mitä asia vaikuttaisi siitä näkökulmasta tarkasteltuna. Se tosiasia asiassa on, että Meri-Lapin kuntalaisten valinnanvapautta palveluihin hakeutumisessa ei voida hallinnollisesti rajoittaa vaan palvelut on tuotettava sillä alueella, jonka palveluita kuntalainen haluaa käyttää.

Selvitystarvetta arvioitaessa on syytä ottaa huomioon, että Meri-Lappi on osittain jo nykyisellään Perämerenkaareen ja Oulun seutuun kuuluva asiointi- ja työssäkäyntialue ja sen asiakasvirrat tulevat hallintorakenteesta huolimatta ja aiemman selvityksen perusteella suurella todennäköisyydellä myös sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ohjautumaan Pohjois-Pohjanmaan suuntaan. Tämä tosiasia siten olennaisesti vaarantaa Lapin hyvinvointialueen rahoituspohjan ja kyvyn tuottaa alueen asukkaille laadukkaita palveluja. Asiakasvirran suuntautuessa Pohjois-Pohjanmaan suuntaan Lapin hyvinvointialueen taloudelliset edellytykset säilyä itsenäisenä toimijana heikkenevät nykyisestä. Tästä syystä tämä valtuustoaloitteessa esitetty muutosprosessi saattaisi olla jopa hallitumpi alueen terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden näkökulmasta.

Hyvinvointialueen ja maakunnan vaihtaminen on varsin monivaiheinen ja laajan selvitystyön vaatima prosessi, jonka eri vaiheet löytyvät Hyvinvointialue- ja maakuntajakolain pykälissä 6-11.

Koska hyvinvointialueen/maakunnan vaihtaminen on hyvin merkittävä ja kauaskantoinen ratkaisu, olisi tähän ratkaisuun päädyttäessä syytä vakavasti pohtia asiasta neuvoa antavan kansanäänestyksen järjestämistä. Alueellisen kansanäänestyksen järjestämisestä säädetään Kuntalain pykälissä 24-25. Kyseessä on erittäin oleellinen alueen kuntalaisten palveluita ja niiden saatavuutta koskeva asia, jolla on myös hyvin merkittävä aluetaloudellinen vaikuttavuus niin Meri-Lapille kuin koko Lapin maakunnalle, haluttiinpa sitä tiedostaa tai ei.

Maakunnan/hyvinvointialueen vaihtamisen ratkaisee tarvittavien selvitysten jälkeen valtioneuvosto.

Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210614>

Esittelijä

Kaupunginjohtaja Matti Ruotsalainen

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää esittää Meri-Lapin Kehittämiskeskukselle, että se alueellisena Meri-Lapin alueen kaupunkien ja kuntien yhteisenä toimijana käynnistää viipymättä selvityksen maakunta- ja hyvinvointialuemuutoksen käynnistämisestä ja vaikutuksista Meri-Lapin

alueella. Saadun vaikutusarvion/selvityksen jälkeen arvioidaan seudullisesti edellytykset käynnistää hyvinvointialueen muutosprosessi ja toteuttaa mahdollisesti alueellinen kansanäänestys asiasta.

Kaupunginhallitus saattaa lausunnon kaupunginvaltuuston tietoon vastauksena Vihreän Valtuustoryhmän / Tuula Mäkisen ja viiden muun valtuutetun aloitteeseen selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista

Päätös

Kari Hanhisuanto poistui asian käsittelyn aikana kello 15.58.

Kaupunginhallitus päätti esittää Meri-Lapin Kehittämiskeskukselle, että se alueellisena Meri-Lapin alueen kaupunkien ja kuntien yhteisenä toimijana käynnistää viipymättä selvityksen maakunta- ja hyvinvointialuemuutoksen käynnistämisestä ja vaikutuksista Meri-Lapin alueella. Saadun vaikutusarvion/selvityksen jälkeen arvioidaan seudullisesti edellytykset käynnistää hyvinvointialueen muutosprosessi ja toteuttaa mahdollisesti alueellinen kansanäänestys asiasta.

Kaupunginhallitus päätti saattaa lausunnon kaupunginvaltuuston tietoon vastauksena Vihreän Valtuustoryhmän / Tuula Mäkisen ja viiden muun valtuutetun aloitteeseen selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista.

Kaupunginvaltuusto 03.04.2024 § 29 132/00.04.01/2024

Päätösehdotus

Kaupunginvaltuusto päättää merkitä lausunnon tiedoksi vastauksena Vihreän Valtuustoryhmän / Tuula Mäkisen ja viiden muun valtuutetun aloitteeseen selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista.

Päätös

Kaupunginvaltuusto merkitsi lausunnon tiedoksi vastauksena Vihreän Valtuustoryhmän / Tuula Mäkisen ja viiden muun valtuutetun aloitteeseen selvityspyyntö kaupungille hyvinvointialueen vaihtamisen mahdollisuuksista.